

DOMSTOLENS DOM
av den 13 februari 1985*

I mål 267/83

har Bundesverwaltungsgericht (den högsta förvaltningsdomstolen i Förbundsrepubliken Tyskland) till domstolen gett in en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177 i EEG-fördraget i det mål som pågår vid den nationella domstolen mellan

Aissatou Diatta, senegalesisk medborgare bosatt i Västberlin,

och

Land Berlin, företrädd av Polizeipräsident (polismästaren) i Berlin.

Begäran avser tolkningen av artiklarna 10 och 11 rådets förordning nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden A. J. Mackenzie Stuart, avdelningsordförandena G. Bosco, O. Due och C. Kakouris samt domarna U. Everling, K. Bahlmann och R. Joliet,

generaladvokat: M. Darmon,
justitiesekreterare: D. Louterman, byrådirektör,

meddelar följande

dom

DOMSKÄL

- 1 Genom beslut av den 18 oktober 1983, som inkom till domstolen den 5 december 1983, har Bundesverwaltungsgericht, första avdelningen, i enlighet med artikel 177 i EEG-fördraget, ställt två frågor om tolkningen av artiklar-

* Rättegångsspråk: tyska.

na 10 och 11 i rådets förordning nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT nr L 257, s. 2, fransk version; svensk specialutgåva, del 05, volym 01).

- 2 Dessa frågor har uppkommit inom ramen för en tvist mellan Aissatou Diatta, senegalesisk medborgare, och Land Berlin, företrädd av Berlins polismästare (Polizeipräsident).
- 3 Aissatou Diatta är gift med en fransk medborgare som bor och arbetar i Västberlin. Hon har utan avbrott sedan februari 1978 utövat sitt yrke i denna stad.
- 4 Efter att under en viss tid ha bott tillsammans med sin make separerade hon från honom den 29 augusti 1978 i syfte att ta ut skilsmässa, och bor sedan dess i en egen bostad.
- 5 När Aissatou Diattas uppehållstillstånd gick ut ansökte hon om förlängning. Genom beslut av den 29 augusti 1980 avslag polismästaren i Berlin hennes ansökan med motiveringen att Aissatou Diatta inte längre kunde anses som familjemedlem till en EEG-medborgare och att hon inte hade gemensam bostad med sin make. Detta avslagsbeslut bekräftades av Verwaltungsgericht med motiveringen att makarna saknade gemensam bostad. Den domstolen ansåg däremot att familjeanknytning fortfarande förelåg. Sökanden överklagade detta beslut till Oberverwaltungsgericht och, sedan den ogillat hennes talan, till Bundesverwaltungsgericht.
- 6 Mot denna bakgrund har Bundesverwaltungsgericht ställt följande frågor till domstolen:
 1. Skall artikel 10.1 i förordning nr 1612/68 tolkas så att maken till en arbetstagarare som är medborgare i en medlemsstat och som är anställd inom en annan medlemsstats territorium, skall anses bo "tillsammans med en arbetstagarare" även om maken har separerat från arbetstagararen och bor i en egen bostad på samma ort som arbetstagararen?
 2. Innebär artikel 11 i förordning nr 1612/68 att makar (som själva inte är medborgare i en medlemsstat) till medborgare i medlemsstaterna som arbetar och bor på en annan medlemsstats territorium, har en självständig rätt till uppehåll, oberoende av de villkor som föreskrivs i artikel 10 i den förordningen, om de vill ta anställning på den medlemsstatens territorium?

7 Dessa två frågor från Bundesverwaltungsgericht går i huvudsak ut på om en migrerande arbetstagares familjemedlemmar, i den mening som avses i artikel 10 i förordning nr 1612/68, nödvändigtvis måste bo tillsammans med denne permanent för att vara berättigade till uppehållsrätt med stöd av den bestämmelsen, och om artikel 11 i den förordningen innebär en självständig rätt till uppehåll i förhållande till den som föreskrivs i artikel 10.

8 I artikel 10 i förordning nr 1612/68 föreskrivs följande:

- ”1. Följande personer skall, oavsett sin nationalitet, ha rätt att bosätta sig tillsammans med en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och som är anställd i en annan medlemsstats territorium:
 - a) Arbetstagarens make och deras avkomlingar som är under 21 års ålder eller är beroende av dem för sin försörjning,
 - b) släktingar i närmast föregående led till arbetstagaren och hans eller hennes make, som är beroende av dem.
2. Medlemsstaterna skall underlätta mottagandet av alla familjemedlemmar som inte anges i punkt 1, om de är beroende av arbetstagaren eller ingår i hans eller hennes hushåll i det land arbetstagaren kommer ifrån.
3. Vad beträffar punkterna 1 och 2 måste arbetstagaren för sin familj ha tillgång till en bostad som anses normal för landets arbetstagare i den region där han eller hon är anställd. Denna bestämmelse får emellertid inte ge upphov till diskriminering mellan landets arbetstagare och arbetstagare från andra medlemsstater.”

9 I artikel 11 i den förordningen föreskrivs att:

”När en medborgare i en medlemsstat har anställning eller driver en rörelse inom en annan medlemsstats territorium skall hans eller hennes make och de barn som är under 21 års ålder eller beroende av honom eller henne ha rätt att ta anställning inom hela denna stats territorium, även om de inte är medborgare i någon medlemsstat.”

10 Sökanden i målet vid den nationella domstolen har gjort gällande att artikel 10 inte uttryckligen innehåller krav på gemensam bostad, utan endast det kravet att den migrerande arbetstagaren för sina familjemedlemmar skall ha

tillgång till en bostad som kan "anses normal". Det rör sig nämligen om att säkerställa allmän ordning och säkerhet genom att förhindra invandring av personer som lever under otillfredsställande förhållanden. Detta utesluter dock inte att maken eller en annan familjemedlem kan skaffa sig ytterligare utrymme genom att hyra en egen bostad. Det har vidare gjorts gällande att förordning nr 1612/68 inte kan tolkas så att den ställer krav på att äkta makar skall leva tillsammans. Det tillkommer inte invandrarmyndigheten att avgöra om en försoning fortfarande är möjlig. Dessutom om det förelåg ett tvingande krav att makarna måste bo tillsammans skulle arbetstagaren när som helst kunna orsaka makens utvisning genom att neka denne tillträde till bostaden. Det har slutligen gjorts gällande att artikel 11 i förordningen innebär en mer långtgående uppehållsrätt än artikel 10 och att den utgår från möjligheten att välja en annan bostad.

- 11 Land Berlin, motpart i målet vid den nationella domstolen, har gjort gällande att artikel 10 i förordning nr 1612/68 uteslutande syftar till att skydda de migrerande arbetstagarna och att säkerställa deras rörlighet genom att garantera bibehållandet av deras familjeband. Det finns därför ingen grund för att anta att det föreligger uppehållsrätt för deras familjemedlemmar, utöver den uppehållsrätt som grundas på att de lever tillsammans. Vad beträffar artikel 11 görs det gällande att den inte innebär någon uppehållsrätt, utan endast en rätt att ta anställning.
- 12 Även regeringarna i Förbundsrepubliken Tyskland, Förenade kungariket och Nederländerna har gjort gällande att det följer av ordalydelsen och syftet med artikel 10 i förordningen att maken endast har uppehållsrätt om hon är bosatt tillsammans med den migrerande arbetstagaren. Av femte övervägandet i ingressen till förordning nr 1612/68 framgår att syftet med den förordningen är att göra det möjligt för arbetstagaren att få ha sin familj hos sig. Det är dock inte fråga om att familjen förenas ifall makarna överger den äktenskapliga samlevnaden. I artiklarna 10 och 11 i förordning nr 1612/68 tas hänsyn till dualismen i den rättsliga situation som föreskrivs i artikel 48.3 i EEG-fördraget när det gäller rätten att ta anställning och rätten till uppehåll. Denna tolkning bekräftas av ursprunget till artiklarna 10 och 11 i förordning nr 1612/68, vilka grundades på artiklarna 17 och 18 i rådets förordning nr 38/64 av den 25 mars 1964 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT 1964, nr 62, s. 965, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå). Av artikel 18 i förordning nr 38/64 framgår uttryckligen att i avsaknad av rättslig ställning enligt artikel 17 förelåg det inte någon självständig rätt till uppehåll för en familjemedlem.

- 13 Kommissionen har gjort gällande att det är allmänt erkänt att den grundläggande rätten till fri rörlighet enligt artikel 48 och följande artiklar i fördraget även gäller migrerande arbetstagares familjer. Enligt kommissionen är det därför inte tillåtet att koppla rätten till fri rörlighet för personer till det sätt på vilket makarna önskar leva sitt äktenskapliga liv, genom att kräva att de skall leva i en gemensam bostad. Inte alla medlemsstater eller personer har samma uppfattning om äktenskapliga förhållanden. Detta är anledningen till att artikel 10 inte anger något sådant krav. Syftet med artikel 10 är uteslutande att säkerställa att invandrare har tillgång till en normal bostad för att på så sätt uppfylla myndigheternas krav när det gäller utlänningars hälsa och boende. På liknande sätt framgår det av artikel 4.3 och 4.4 i rådets direktiv 68/360 av den 15 oktober 1968 om avskaffande av restriktioner för rörlighet och bosättning inom gemenskapen för medlemsstaternas arbetstagare och deras familjer (EGT nr L 257, s. 13, fransk version; svensk specialutgåva, del 05, volym 01) att utfärdandet av ett uppehållstillstånd endast är underkastat ett materiellt krav på äktenskap och inte ett ytterligare krav på gemensam bostad. Under den muntliga förhandlingen har kommissionen gått mycket längre och gjort gällande att varken uppehållsrätten för den migrerande arbetstagarens familjemedlemmar, eller deras rätt att inneha anställning inom hela värdlandets territorium, upphör om familjeanknytningen bryts efter inresan till detta territorium.
- 14 För att svara på dessa frågor finns det anledning att sätta in förordning nr 1612/68 i dess sammanhang.
- 15 Den förordningen är ett av flera regelverk som syftar till att underlätta genomförandet av målen i artikel 48 i fördraget och således bl.a. till att göra det möjligt för arbetstagare att förflytta sig fritt inom andra medlemsstaters territorier och att uppehålla sig där i syfte att ta anställning där.
- 16 För detta syfte föreskrivs i artikel 10 i förordningen att även vissa av den migrerande arbetstagarens familjemedlemmar kan resa in på den medlemsstats territorium där arbetstagaren har etablerat sig, och där bosätta sig tillsammans med honom.
- 17 Med hänsyn till det sammanhang som denna bestämmelse ingår i och till dess syften kan den inte tolkas restriktivt.
- 18 Artikel 10 i förordningen, enligt vilken en migrerande arbetstagares familjemedlemmar har rätt att bosätta sig tillsammans med arbetstagaren, kräver inte att den ifrågakvarande familjemedlemmen skall vara bosatt där perma-

nent, utan endast, vilket framgår av punkt 3 i nämnda artikel, att den bostad som arbetstagaren har tillgång till för att ta emot sin familj kan anses normal. Man kan således inte anta att detta underförstått inbegriper ett krav på en gemensam permanent bostad för familjen.

- 19 En sådan tolkning stämmer för övrigt överens med syftet bakom artikel 11 i förordningen, enligt vilken familjemedlemmarna har rätt att ta anställning inom hela den ifrågavarande statens territorium, och detta oavsett om denna anställning utövas långt ifrån den ort där den migrerande arbetstagaren bor.
- 20 Det finns anledning att tillägga att äktenskapet inte kan anses upplöst om det inte har upphävts genom beslut av den behöriga myndigheten. Detta är inte fallet enbart därför att makarna inte bor tillsammans, även om de har för avsikt att skilja sig så småningom.
- 21 I fråga om artikel 11 i förordning nr 1612/68 framgår det redan av dess ordalydelse att den inte ger den migrerande arbetstagarens familj någon självständig rätt till uppehåll, utan endast rätt att ta anställning inom hela den ifrågavarande medlemsstatens territorium. Den artikeln kan därför inte utgöra rättslig grund för rätten till uppehåll, som är oberoende av de villkor som föreskrivs i artikel 10.
- 22 Svaret på Bundesverwaltungsgerichts frågor blir således följande. De medlemmar av en migrerande arbetstagares familj som omfattas av artikel 10 i förordning nr 1612/68, måste inte nödvändigtvis bo tillsammans med arbetstagaren stadigvarande för vara berättigade till uppehållsrätt med stöd av den bestämmelsen, och artikel 11 i den förordningen innebär inte någon självständig rätt till uppehåll i förhållande till den som föreskrivs i artikel 10.

Rättegångskostnader

- 23 De kostnader som har förorsakats de intervenerande regeringarna och Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

– angående de frågor som genom beslut av den 18 oktober 1983 förts vidare av Bundesverwaltungsgericht – följande dom:

De medlemmar av en migrerande arbetstagares familj som omfattas av artikel 10 i förordning nr 1612/68, måste inte nödvändigtvis bo tillsammans med arbetstagaren stadigvarande för vara berättigade till uppehållsrätt med stöd av den bestämmelsen, och artikel 11 i den förordningen innebär inte någon självständig rätt till uppehåll i förhållande till den som föreskrivs i artikel 10.

Mackenzie Stuart

Bosco

Due

Kakouris

Everling

Bahlmann

Joliet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 13 februari 1985.

P. Heim
Justitiesekreterare

A. J. Mackenzie Stuart
Ordförande